

Nadenken over literaire en culturele vorming - verslag van een SPL-vergadering

SPL. Stichting Promotie Literaire vorming, las ik op de kافت van Tsjip, toen ik inmiddels iets meer dan een half jaar geleden plaatsnam in de redactie van dit tijdschrift. Al gauw begreep ik dat ons periodiek een initiatief was van deze stichting. Over andere activiteiten hoorde ik echter nooit wat.

Een paar weken geleden kwam hierin verandering. Ik werd als redacteur van Tsjip gevraagd op 15 juni een vergadering van de SPL bij te wonen. Deze vergadering had de SPL georganiseerd om na te denken over haar plaats binnen het geheel aan organisaties dat zich bezighoudt met lezen, literatuur en het onderwijs daarin. De SPL wilde haar uitgangspunten doorlichten, eventueel een nieuwe koers uitzetten en in elk geval de eigen identiteit nog eens bezien. Er werd een aantal externe deskundigen op het gebied van de literaire vorming uitgenodigd mee te denken over die identiteit en eventuele nieuwe taken, die een aanvulling konden zijn op hetgeen andere organisaties reeds ondernemen. Hier volgt een verslag.

ties, die altijd op een groot publiek hadden kunnen rekenen. De SPL vroeg zich af of ze met haar huidige activiteiten nog wel wat toe te voegen had op het gebied van de literaire vorming. Daarom wilde ze nadenken over de eigen identiteit en zoeken naar nieuwe taken waarmee ze zich van de andere organisaties kan onderscheiden.

Stellingen en betogen

Het bestuur besloot een vergadering te organiseren, waarop een aantal deskundigen op het gebied van literaire vorming werd uitgenodigd. Dit panel van deskundigen bestond uit de volgende mensen: Prof. dr. Lia van Gemert (oudere Nederlandse letterkunde), drs. Erna Gille (moderne vreemde talen), drs. Dorus Luyckx (VBO/MAVO), drs. Nicolien Montessori (Spaans), drs. Esther Peze (Engels en CKV1) en Prof. dr. Dick Schram (leesgedrag en leesmotivatie). Aan ieder van hen werd gevraagd hun gedachten te laten gaan over een door de SPL geformuleerde stelling en deze tijdens de vergadering te presenteren. Naast hen bogen ook een aantal bestuursleden zich over een stelling. Dit waren Lily Coenen, Cor Geljon, Herman Verschuren en Piet-Hein van de Ven. Deze opzet resulteerde in een aantal interessante betogen, die hieronder zullen worden samengevat, voorafgegaan door de bijbehorende stelling.

Sascha van Kuppeveld

De aanleiding

Negen jaar geleden werd de SPL (Stichting Promotie Literaire Vorming) opgericht. Deze stichting zou zich bezig gaan houden met het literatuuronderwijs aan kinderen van 12 tot en met 18 jaar. Dit zou ze doen door het organiseren van een 2-jaarlijkse conferentie over een op dit gebied relevant onderwerp. Daarnaast zou ze zich richten op het indienen van subsidieaanvragen voor onderzoek naar literatuuronderwijs. Op één van de conferenties,

inmiddels bijna tien jaar geleden, stond het idee van een tijdschrift. Zo werd *Tsjip* geboren. Tot op heden zijn conferentie, onderzoeksubsidie en het tijdschrift de drie gebieden waarop de SPL actief is. De laatste jaren moest de SPL concluderen dat zich steeds meer organisaties bezig zijn gaan houden met de literaire vorming. De meerderheid van deze organisaties streeft dezelfde doelen na als de SPL. Mede hierdoor verminderde het aantal deelnemers aan de conferen-

Stelling 1: nu de eindexamenprogramma's havo/vwo de oudere literatuur naar de zijlijn hebben verbannen, moet de SPL zich sterk maken voor de verbetering van de positie van oudere teksten in de lespraktijk van het voortgezet onderwijs. Dit heeft op dit moment de hoogste prioriteit. Dit geldt niet alleen voor deze twee schooltypes, maar ook voor vbo/mavo en de basisvorming. In de laatste twee gevallen valt te denken aan de promotie van navertellingen en bewerkingen of historische jeugdromans.

Dit was de stelling waarover Lia van Gemert zich gebogen had. Zij pleitte ervoor dat de SPL zich bezig blijft houden met de plaats van oude letterkunde in het onderwijs. De oude werken zouden op een nieuwe manier in het onderwijs moeten worden gepresenteerd. De aloude manier van intellectualisatie heeft afgedaan en zou plaats moeten maken voor de methode van confrontatie. Het pad naar deze werkwijze ligt open: er is een nieuwe generatie leerkrachten die bereid is een nieuwe weg in te slaan en er komen steeds meer methoden op de markt die gebaseerd zijn op het idee van confrontatie. Ze noemde een aantal voorbeelden: 'Nederlandse liedjes 1500-1900', de cd 'Van rijm tot rap' en de methode 'Tekst in context'.

Stelling 2: er is al voldoende aandacht voor het literatuuronderwijs op havo/vwo-niveau. De SPL zou alle aandacht moeten richten op de literaire vorming van de vbo/mavoscholier.

Dorus Luyckx bracht naar aanleiding van deze stelling naar voren dat het vbo/mavo te weinig aandacht krijgt. Zestig procent van de leerlingen volgt een vbo/mavo opleiding, maar de aandacht van de SPL, *Tsjip* en de literatuurdidactiek gaat vooral uit naar het

onderwijs op het havo/vwo. Binnen het vbo/mavo ligt nog veel onontgonnen terrein en het wordt tijd dat daarvoor aandacht komt.

Stelling 3: de SPL richt zich teveel op ontwikkelingen die toch al volop in beweging zijn. Ze zou zich meer moeten concentreren op de nog weinig ontgonnen terreinen 'leesgedrag en smaakontwikkeling'.

Op deze stelling had Dick Schram een kort maar krachtig antwoord. Hij wees erop dat er nog veel terreinen binnen het literatuuronderwijs zijn die extra aandacht verdienen. Hij noemde onder andere de normen bij de eindexamens, de effecten van het literatuuronderwijs en de smaakontwikkeling. In zijn ogen moet de SPL zeker doorgaan met haar activiteiten en het onderzoek naar vele aspecten van literatuuronderwijs blijven stimuleren.

Stelling 4: de SPL-aandacht voor CKV1 leidt alleen maar af van haar kerntaak: het literatuuronderwijs. Haar werkterrein dient drastisch versmald te worden.

De aandacht voor CKV1 vond Cor Geljon allerm minst overbodig. Integendeel, hij pleitte zelfs voor meer aandacht voor de positie van de literatuur binnen de CKV. Deze dreigt namelijk in de 'strijd' met alle andere kunstvormen onder te sneeuwen. Binnen CKV1 zou de aandacht voor literatuur heel functioneel vorm kunnen krijgen in het aan de orde stellen van bijbelverhalen, mythologie en interculturele verhalen. Daarnaast zou de literatuur een centrale en bindende rol binnen CKV1 kunnen spelen.

Stelling 5: het is niet verstandig om de SPL te vereenzelvigen met GLO (Geïntegreerd Literatuur Onderwijs),

voor veel leraren een brug te ver. Op deze manier verliest ze het contact met de achterban.

Deze stelling nam Esther Peze voor haar rekening. Zij concludeerde uit haar ervaringen op dit gebied dat GLO steeds meer voet aan de grond krijgt. Daarom vindt zij het belangrijk dat de SPL hier aandacht aan blijft besteden.

Stelling 6: het werkterrein van de SPL dient drastisch verbreed te worden. Meer aandacht voor leeskringen, bibliotheekwerk, het kunstonderwijs e.d. Dit betekent om te beginnen een andere samenstelling van het bestuur en nauw contact met andere instellingen.

"Verbreed? Het werkterrein is al breed." Dit was de mening van Herman Verschuren. Het werkterrein is zo breed dat er zeker veel werk is voor een stichting als de SPL. De stichting zou zich alleen zichtbaarder moeten maken binnen het geheel van organisaties dat op hetzelfde terrein actief is.

Stelling 7: de SPL is te klein om invloed uit te oefenen. Er moet worden gestreefd naar nauwe samenwerking met RAIN (Reading Association in the Netherlands), of naar de vorming van een vakoverstijgende sectie van Leven-de Talen.

De SPL is zeker klein. Dit neemt echter niet weg dat ze een bijdrage kan leveren op het gebied van de literaire vorming. Lily Coenen wees op de mogelijkheid van het uitvoeren van taken die geen uitgebreide infrastructuur nodig hebben. De SPL heeft immers slechts zes bestuursleden en beperkte financiën. Informatieverstrekking en een controlerende functie behoren volgens haar tot de mogelijkheden van de SPL.

Stelling 8: de SPL zal meer contact moeten zoeken en onderhouden met de vakwetenschap.

Deze laatste stelling nam Piet-Hein van de Ven voor zijn rekening. Hij wees erop dat zulk contact alleen zin heeft als de vakwetenschap bereid is onderzoek te doen naar literatuur-onderwijs, naar lezen en lezers. Daar liggen tal van mogelijkheden voor onderzoek naar literaire vorming. Tot nu toe is vakwetenschappelijk voornamelijk tekst-, theorie- en auteur-gericht. Hij pleitte voor meer onderzoek vanuit de praktijk.

Conclusies

Uit de discussie die op deze betogen volgde, bleek dat iedereen het er over eens was dat de SPL moet blijven bestaan. Er zijn op het gebied van de literaire vorming nog voldoende punten die extra aandacht nodig hebben. De SPL zou zich net als voorheen moeten richten op de literaire vorming van kinderen van 12 tot en met 18 jaar, ook in mavo/vbo. Af en toe zou er een uitstapje gemaakt kunnen worden naar een jongere leeftijd, GLO of CKV. De prioriteit moet echter blijven liggen op het gebied van de literatuur. De SPL zou de lacunes tussen de verschillende organisaties, die zich reeds op het gebied van literaire vorming bezighouden, kunnen opvullen.

De volgende activiteiten werden voorgesteld als concretisering van deze conclusies:

Het lijkt nodig dat de SPL met een website komt. Deze site zou een drietal functies moeten hebben. Allereerst zou die de bezoeker moeten voorzien van informatie over literaire vorming. Daarnaast zou de site gebruikt kunnen worden om behoeften en vragen op dit gebied in kaart te brengen. De SPL zou

dan met haar verdere activiteiten hierop aan kunnen sluiten. Tenslotte zouden via de site afstudeerscripties binnengehaald kunnen worden. Deze scripties bevatten vaak uitermate interessant praktijkgericht onderzoek. Deze onderzoeken verdwijnen nog veel te vaak in de kast om daar slechts stof te vergaren. Ze zouden echter goed gebruikt kunnen worden om een verfrissende wind in de soms stoffige onderwijslokalen te laten waaien. Verder zou de SPL een aantal kleinschalige conferenties kunnen organiseren die aansluiten bij de behoeften en vragen op het gebied van de literaire vorming. Op deze conferenties zouden deskundigen op het gebied van de wetenschap en de praktijk met elkaar en met uitgevers in contact moeten komen. De kleine opzet zou een intensieve discussie mogelijk moeten maken. De uitkomsten van deze discussies zouden via *Tsjip/Letteren* naar een groter publiek gebracht kunnen worden.

De vergadering leverde al een aantal gespreksonderwerpen op: literatuur-onderwijs aan vbo/mavo, oude letterkunde in een nieuw jasje (confrontatie in plaats van intellectualisatie), de plaats van literatuur in CKV, toetsingsproblemen, GLO, en positieve en negatieve kanten van het internet in het onderwijs. Om deze conferenties te kunnen verwezenlijken moet de SPL een uitgebreid netwerk opbouwen binnen het onderzoek, de praktijk, de uitgeverijen en de reeds bestaande organisaties.

Door middel van een dergelijk netwerk zou de SPL ook in staat zijn een soort van controlerende functie te vervullen. Ze kan er dan op toezien dat de literatuur binnen het onderzoek en het beleid de aandacht krijgt die ze verdient. Dit veronderstelt dat de SPL een duidelijk beeld voor ogen heeft van de plaats van de literatuur en het lezen in

het onderwijs alsmede een aantal ideeën oppert om beleid, onderzoek én praktijk te blijven stimuleren. Tenslotte zal de SPL doorgaan met de subsidieaanvragen ten behoeve van onderzoek en het uitgeven van *Tsjip/Letteren*, het tijdschrift dat volgend jaar zijn tienjarig bestaan mag vieren. *Tsjip* zal aandacht blijven besteden aan nieuwe ontwikkelingen in de praktijk en de vakwetenschap. Daarnaast zal het tijdschrift steeds weer ideeën geven voor de invulling van lessen. ■